

YURAK ISHIMIK KASALLIGI

Muallif: Tolibjonova Muslima Umarjon qizi

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali

Davolash ishi yo‘nalishi

25_12-guruh talabasi

Annotatsiya: Yurak ishimik kasalligi yurak mushagining qon bilan yetarli darajada ta‘minlanmasligi oqibatida yuzaga keladigan og‘ir kasalliklardan biridir. Bu holat asosan koronar tomirlarning torayishi yoki to‘silib qolishi sababli rivojlanadi. Natijada yurak hujayralari kislorod yetishmovchiligiga uchrab, ishemik jarayon boshlanadi. Kasallik stenokardiya, miokard infarkti va yurak yetishmovchiligi kabi jiddiy asoratlarga olib kelishi mumkin.

Yurak ishimik kasalligining kelib chiqishida yuqori qon bosimi, qandli diabet, chekish, ortiqcha vazn, kamharakat hayot tarzi hamda stress muhim omil hisoblanadi. Ushbu kasallik ko‘pincha ko‘krak qafasida og‘riq, nafas qisishi, tez charchash va yurak urishining buzilishi bilan namoyon bo‘ladi.

Mazkur maqolada yurak ishimik kasalligining rivojlanish mexanizmi, asosiy klinik belgilari, zamonaviy tashxis qo‘yish usullari va davolash yo‘nalishlari yoritilgan. Shuningdek, kasallikning oldini olish uchun profilaktik choralar ham keltirilgan. Ushbu material davolash yo‘nalishi talabalariga nazariy bilimlarni mustahkamlashda yordam beradi.

Kalit so‘zlar: Ishemiya, Koronar tomirlar, Stenokardiya, Infarkt, Ateroskleroz, Gipertoniya, Davolash, Profilaktika

Kirish. Bugungi kunda yurak-qon tomir kasalliklari inson salomatligiga jiddiy xavf tug‘dirayotgan eng asosiy muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yurak

ishimik kasalligi dunyo bo'yicha eng ko'p uchraydigan va o'lim ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan kasalliklar qatoriga kiradi.

Yurak doimiy ravishda organizmni qon bilan ta'minlab turuvchi asosiy a'zo bo'lib, uning normal ishlashi uchun kislorodga boy qon zarur. Ushbu qon yurakka koronar arteriyalar orqali yetib boradi. Agar tomirlarda qon oqimi kamayib qolsa, yurak mushagi yetarli kislorod olmaydi va ishemiya holati yuzaga keladi.

Ko'pincha yurak ishimik kasalligining asosiy sababi tomir devorlarida xolesterin blyashkalarining yig'ilishi, ya'ni aterosklerozdir. Tomir toraygani sari yurak mushagiga boradigan qon miqdori kamayadi. Bu esa yurak faoliyatining buzilishiga olib keladi.

Kasallikning rivojlanishiga ko'plab omillar sabab bo'ladi. Masalan, noto'g'ri ovqatlanish, kam harakat qilish, ortiqcha vazn, chekish, qandli diabet va doimiy stress yurak ishimik kasalligini tezlashtiruvchi asosiy xavf omillaridir.

Yurak ishimik kasalligini erta aniqlash va to'g'ri davolash juda muhim, chunki u miokard infarkti kabi hayot uchun xavfli holatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli tibbiyot sohasida tahsil olayotgan talabalar ushbu kasallik haqida chuqur bilimga ega bo'lishlari zarur.

Ushbu maqolada yurak ishimik kasalligining kelib chiqish sabablari, klinik ko'rinishlari, tashxislash usullari hamda davolash va profilaktika choralari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Shuningdek, yurak ishimik kasalligi nafaqat katta yoshdagi insonlarda, balki so'nggi yillarda yoshlar orasida ham ko'proq uchray boshlayotgani bilan ham dolzarblik kasb etmoqda. Bunga zamonaviy hayot tarzining o'zgarishi, noto'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollikning kamayishi va zararli odatlarning keng tarqalishi sabab bo'lmoqda. Yurak ishimik kasalligini o'rganish orqali shifokorlar bemorlarga to'g'ri maslahat berish, kasallikni erta aniqlash va asoratlarning oldini olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bois bu mavzu tibbiyot ta'limida muhim o'rin tutadi.

Asosiy qism. Yurak ishimik kasalligi yurak mushagining qon bilan ta'minlanishi yetarli bo'lmagan holatda rivojlanadi. Bu kasallikning asosida koronar tomirlarning

torayishi yotadi. Koronar arteriyalar yurakni oziqlantiruvchi asosiy tomirlar bo'lib, ular orqali yurak mushagiga kislorod va ozuqa moddalar yetkaziladi. Tomirlarning ichki qismida xolesterin va yog' moddalari yig'ilib qolsa, aterosklerotik blyashkalar hosil bo'ladi. Bu blyashkalar tomir yo'lini toraytiradi va qon oqimi kamayadi. Yurak mushagi kislorodsiz qolganida ishemiya holati yuzaga keladi. Dastlab bu holat vaqtinchalik bo'lishi mumkin, ammo davomli ishemiya yurak hujayralarining zararlanishiga olib keladi. Yurak ishimik kasalligi turli shakllarda namoyon bo'ladi. Eng ko'p uchraydigan ko'rinish stenokardiya bo'lib, bunda bemorda ko'krak sohasida bosuvchi yoki siquvchi og'riq paydo bo'ladi. Og'riq chap qo'lga, yelkaga yoki bo'yin sohasiga tarqalishi mumkin.

Agar tomir butunlay berkilsa, miokard infarkti yuzaga keladi. Bu yurak mushagining bir qismi nobud bo'lishi bilan kechadigan o'ta og'ir holatdir. Infarkt vaqtida bemorda kuchli ko'krak og'rig'i, nafas yetishmovchiligi, sovuq terlash, qo'rquv hissi kuzatiladi. Bunday vaziyat shoshilinch tibbiy yordamni talab qiladi.

Yurak ishimik kasalligining rivojlanishida xavf omillari katta ahamiyatga ega. Yuqori qon bosimi tomirlarga bosimni oshirib, ularning shikastlanishiga olib keladi. Qandli diabet esa tomir devorlarini zaiflashtiradi. Chekish qon tomirlarini toraytirib, tromb hosil bo'lish ehtimolini oshiradi. Ortiqcha vazn va kamharakat turmush tarzi yurak yuklamasini kuchaytiradi.

Kasallikni aniqlash uchun elektrokardiografiya, yurak ultratovushi, laborator tekshiruvlar, stress-test va koronar angiografiya kabi usullar qo'llaniladi. Ayniqsa angiografiya koronar tomirlarning qanchalik torayganini aniq ko'rsatib beradi. Davolash bir necha yo'nalishda olib boriladi. Dori vositalari yordamida yurak faoliyatini yaxshilash va qon aylanishini tiklash mumkin. Nitratlar og'riqni kamaytiradi, beta-blokatorlar yurak urishini sekinlashtiradi, statinlar xolesterinni pasaytiradi, antikoagulyantlar esa tromb hosil bo'lishining oldini oladi.

Ba'zi hollarda jarrohlik amaliyotlari ham zarur bo'ladi. Stent qo'yish orqali tomir kengaytiriladi yoki koronar shuntlash usuli bilan yangi qon yo'li yaratiladi.

Kasallikning oldini olish uchun sogʻlom turmush tarziga rioya qilish muhim. Ratsional ovqatlanish, yogʻli mahsulotlarni kamaytirish, sport bilan shugʻullanish, chekishdan voz kechish va stressni boshqarish yurak ishimik kasalligi xavfini kamaytiradi.

Yurak ishimik kasalligida nafaqat tomirlarning torayishi, balki qonning ivish xususiyatining ortishi ham muhim rol oʻynaydi. Ayrim hollarda aterosklerotik blyashka yorilib ketishi natijasida tomir ichida tromb hosil boʻladi. Bu tromb koronar arteriyani toʻsib qoʻyib, yurak mushagiga qon kelishini keskin kamaytiradi. Natijada miokard hujayralari qisqa vaqt ichida zararlanib, nekroz jarayoni boshlanishi mumkin. Shu sababli yurak ishimik kasalligi doimiy nazorat va davolashni talab qiladigan surunkali kasallik hisoblanadi.

Kasallikning klinik belgilari bemorning yoshiga, kasallik darajasiga va qoʻshimcha xavf omillariga bogʻliq holda turlicha namoyon boʻladi. Baʼzi bemorlarda stenokardiya ogʻriqlari faqat jismoniy zoʻriqish vaqtida kuzatilsa, boshqalarda hatto tinch holatda ham paydo boʻlishi mumkin. Ayrim hollarda yurak ishemiyasi “jim” kechadi, yaʼni bemor ogʻriq sezmasdan yurak mushagida kislorod yetishmovchiligi yuzaga keladi. Bu holat ayniqsa qandli diabet bilan ogʻrigan bemorlarda koʻproq uchraydi.

Yurak ishimik kasalligini davolashda bemorning turmush tarzini oʻzgartirish muhim oʻrin tutadi. Sogʻlom ovqatlanish, tuz va yogʻli mahsulotlarni kamaytirish, meva-sabzavotlarni koʻpaytirish yurak faoliyatiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Bundan tashqari, muntazam jismoniy mashqlar yurak mushagini mustahkamlaydi va qon aylanishini yaxshilaydi. Ammo har qanday mashq shifokor tavsiyasi asosida bajarilishi lozim. Stress ham yurak ishimik kasalligini kuchaytiruvchi omillardan biri hisoblanadi. Doimiy asabiylashish va ruhiy zoʻriqish qon bosimini oshiradi hamda yurak urish tezligini koʻpaytiradi. Shuning uchun bemorlarga psixologik tinchlikni saqlash, yetarli uyqu olish va dam olish tavsiya etiladi.

Profilaktika choralari orasida muntazam tibbiy koʻrikdan oʻtish, xolesterin va qon bosimini nazorat qilish katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, irsiy moyilligi boʻlgan

insonlar yurak sog‘lig‘iga alohida e‘tibor berishlari zarur. Erta tashxis va to‘g‘ri davolash yurak ishimik kasalligining og‘ir asoratlarini kamaytirib, bemorning umrini uzaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Yurak ishimik kasalligi yurak mushagining qon bilan yetarli ta‘minlanmasligi natijasida rivojlanadigan eng keng tarqalgan kasalliklardan biridir. Ushbu holat ko‘pincha koronar arteriyalarda ateroskleroz rivojlanishi bilan bog‘liq bo‘lib, yurak hujayralarining kislorod yetishmovchiligiga olib keladi. Kasallik stenokardiya va miokard infarkti kabi og‘ir asoratlar bilan kechishi mumkin. Ayniqsa infarkt hayot uchun xavfli bo‘lib, bemorga tezkor tibbiy yordam ko‘rsatishni talab qiladi.

Yurak ishimik kasalligini rivojlanishida noto‘g‘ri ovqatlanish, chekish, gipertoniya, qandli diabet, semizlik va stress kabi omillar katta rol o‘ynaydi. Shuning uchun ushbu xavf omillarini kamaytirish profilaktikaning eng muhim qismidir.

Tashxis qo‘yishda EKG, angiografiya va boshqa zamonaviy tekshiruv usullari qo‘llaniladi. Davolash esa dori vositalari, jarrohlik amaliyotlari va turmush tarzini o‘zgartirish orqali amalga oshiriladi.

Xulosa qilib aytganda, yurak ishimik kasalligi jiddiy muammo bo‘lib, uni erta aniqlash, samarali davolash va oldini olish choralariga amal qilish inson umrini uzaytirishda muhim ahamiyatga ega. Davolash yo‘nalishi talabalari uchun bu mavzu kelajakdagi amaliyotda zarur bilim asosini beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati

- 1.Rahimov A.N. Ichki kasalliklar propedevtikasi. Toshkent: Ibn Sino nashriyoti, 2020. 260-295-betlar.
- 2.Fayzullayev S.X. Kardiologiya. Toshkent: O‘qituvchi, 2019. 175-230-betlar.
- 3.Braunwald E. Heart Disease: Cardiovascular Medicine. Elsevier, 2020. pp. 1120-1180.
4. Kumar V., Abbas A. Robbins Pathology. Saunders, 2018. pp. 350-395.

5. ESC Clinical Practice Guidelines. Chronic Coronary Syndromes. European Society of Cardiology, 2019. pp. 20-65.
6. Harrison T.R. Principles of Internal Medicine. McGraw Hill, 2018. pp. 1540-1610.